

And also on the unjust fella:
But chiefly on the just, because
The unjust hath the just's umbrella.

У свою чергу в цьому чотиривірші обіграється вислів: He maketh his sun rise on the evil and on the good, and sendeth rain on the just and unjust, що є цитатою з Біблії (Євангеліє від Матвія, 5: 45) [13].

Отже, прийоми включення каламбурів до оповідної тканини художнього прозового дискурсу М. Спарк загалом традиційні. За частотністю вживання до улюблених прийомів письменниці належать полісемантичні та омонімічні каламбури. Специфіку каламбурів складають також притаманні їм імпліцитність і натяк. Перспектива подальшого дослідження полягає, як нам вбачається, у продовженні детального аналізу описаних прийомів створення каламбурів при вивченні своєрідності та оригінальності творчого метода М. Спарк та інших письменників-прозаїків, чия поетика комбінується з іронією.

Література:

1. Варинська А. М. Засоби репрезентації авторської іронії у творах В. Винниченка / А. М. Варинська, О. Д. Тарасенко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – Вип. 2 (80). Філологічні науки. – С. 121–127.
2. Гарюнова Ю. О. Мовні засоби вираження іронії в кінокритичних текстах / Ю. О. Гарюнова // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Сер. : Філологія. – 2011. – № 936. – Вип. 61. – С. 33–37.
3. Гомлешко Б. А. Языковые средства выражения иронии в художественных текстах Джона Голсуорси: лингвопрагматический аспект (на материале языка романа «Сага о Форсайтах») : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Б. А. Гомлешко. – Майкоп, 2008. – 25 с.
4. Лазарева М. Е. Языковые средства выражения иронии на материале норвежских публицистических текстов : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Лазарева Мария Евгеньевна. – М., 2005. – 198 с.
5. Ланчуковська Н. В. Прагматичний аспект інтонації в реалізації іронії в англomовному художньому тексті (експериментально-фонетичне дослідження) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Н. В. Ланчуковська. – Одеса, 2002. – 15 с.
6. ЛЭС / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 685 с.
7. Мухина Ю. Н. Средства репрезентации иронии в художественном тексте : дисс. ... канд. філол. наук : 10.02.19 / Мухина Юлия Николаевна. – Саратов, 2006. – 175 с.
8. Санников В. З. Русский язык в зеркале языковой игры / В. З. Санников. – М. : «Языки русской культуры», 1999. – 54 с.
9. Сковородников А. П. Ирония / А. П. Сковородников // Культура русской речи. Энциклопедический словарь-справочник / [под ред. Л. Ю. Иванова, А. П. Сковородникова, Е. Н. Ширяевой]. – М. : Флинта : Наука, 2003. – С. 227–229.
10. Электронный словарь АБВУЙ LINGVO 12 Multilingual Edition [Электронный ресурс]. – режим доступу до словника : <http://www.lingvo.ru>
11. Яновська Г. В. Фреймова репрезентація іронії в пресі (на матеріалах української, російської, польської та англomовної преси) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Г. В. Яновська. – Донецьк, 2006. – 18 с.
12. Spark M. The Public Image. Stories / M. Spark. – М. : Progress Publishers, 1976. – 290 p.
13. Bible Gateway [Электронный ресурс]. – режим доступу : <https://www.biblegateway.com/passage/>

УДК 81 '22:81 '42

І. П. Борковська,

Національний технічний університет України «Київський Політехнічний інститут», м. Київ

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ ТЕКСТУ ДІЛОВИХ ДОКУМЕНТІВ

У статті проводиться аналіз структури тексту, яка визначається стилістичною приналежністю, власними мовними засобами і сферою функціонування. Текст розглядається як сукупність, яка складається із семантики тексту, що включає в себе інформаційний компонент, відношення автора, який створює текст та внутрішню структуру тексту, яка складається з певних елементів, взаємодія яких дає можливість тексту існувати як система. Підкреслюється, що тексти ділових документів мають різні жанри і цим пояснюється їх різноманітна структура. Екстралінгвістичні засоби, зміст, мовні засоби текстів ділових документів пов'язують всі текстові компоненти у єдине ціле.

Ключові слова: структура, семантика, зміст, сегментація, цілісність, тема, рекурентність.

STRUCTURAL AND SEMANTIC ASPECTS OF THE TEXT OF BUSINESS DOCUMENTS

The article is devoted to the text of business documents as a unit, which consists of the text semantics with information components, attitude of the author, who creates the text and text internal structure, containing certain elements which build the text as a system. It was analyzed the content information as semantic complex, which is realized in lingual means and arises accordingly conditions of communication, aim and intention of the author. The article highlights a certain hierarchy of semantic components, the top of which is individual author's conception.

Semantic continuity is realized in the unity of the theme which is considered as a semantic core. Unified theme is accented in the recurrence of the key words.

Special attention is paid to the lexical-theme nets of the text business documents, which are displayed in the recurrence of the key words. These nets interact between each other and form one main theme. The article presents the examples of some nets in the text of business documents.

The author reveals the text structure, which is characterized by stylistic peculiarity, own lingual means and sphere of function.

It is known that texts of business documents have different genres and as a result, they have different structure. However, extra lingual means, content, lingual means connect all text components in the whole unit.

Key words: structure, semantics, content, segmentation, continuity, theme, recurrence.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ТЕКСТА ДЕЛОВЫХ ДОКУМЕНТОВ

В статье анализируется структура текста, которая характеризуется стилистическими особенностями, собственными языковыми средствами и сферой функционирования. Текст рассматривается как единица, которая состоит из семантики текста, отношения автора и внутренней структуры текста, состоящей из элементов, взаимодействие которых дает основание рассматривать текст как структуру. Тексты деловых документов имеют

разные жанры и поэтому характеризуются разной структурой. Экстралингвистические средства, языковые средства и содержание объединяют текстовые компоненты в единое целое.

Ключевые слова: структура, семантика, содержание, сегментация, целостность, тема, рекурентность.

Відповідно до багатьох досліджень текст розглядається як складна структура з певними елементами, для яких характерні категорії змісту і форми. До першої категорії відносяться тема і власне зміст, що використовується для розкриття теми [1, с. 25].

До категорії форми тексту відносять композицію і мову. Внаслідок взаємодії таких понять як тема і зміст виникає поняття – ідея тексту і, в свою чергу, сюжет породжується під впливом теми та композиції. Прийом тексту – це наслідок співвіднесеності композиції та мови. Така єдність форми і змісту в тексті дозволяє говорити про структуру та організацію тексту.

Текст можна розглядати і як сукупність семантики і структури, де семантика – це інформація, виражена у мовній формі і обумовлена комунікативною метою передачі цієї інформації. Структура тексту, в свою чергу, визначається особливостями внутрішньої організації одиниць тексту і закономірностями взаємозв'язку цих одиниць.

Інакше кажучи, ми пропонуємо розглядати текст як сукупність, яка складається із семантики тексту, що включає в себе інформаційний компонент, відношення автора, який створює текст та внутрішню структуру тексту – ту конструкцію, яка складається з певних елементів, взаємодія яких дає можливість тексту існувати як система.

Розгляд тексту як семантичної структури передбачає сегментацію змісту тексту на частини, які називають смислами. Зміст тексту розглядається як сукупність смислів, причому зміст є завершене ціле на відміну від смислів, як компонентів тексту. Аналізуючи цю особливість тексту, Каменська О.Л. підкреслює, що внаслідок існування зв'язків між частинами тексту, текст набуває нових властивостей, які не являються сумою властивостей його компонентів і, в свою чергу, структура тексту визначається сукупністю зв'язків його компонентів [6, с. 151].

В структурі тексту окремі речення об'єднуються в групи, які і є одиницями тексту на семантико-структурному рівні. Такі одиниці у різних дослідників отримують різні назви: міжфразові єдності (В.А. Бухбіндер), надфразові єдності, складне синтаксичне ціле (Є.І. Шендельс), прозаїчна строфа (Г.Я. Солганік). Всі вказані групи, які складаються більше ніж із одного речення, мають смислову цілісність [4, с. 69]. Щодо елементарних одиниць тексту, В.А. Звєгінцев визначає одиницю, яка знаходиться поза межами речення і називає її дискурсом – змістовна єдність, яка реалізується у послідовності речень, що пов'язані між собою смисловими відношеннями [5, с. 14].

Смислова цілісність тексту реалізується в єдності теми. Тут слід погодитися з науковцями, які розглядають тему всього тексту як «сміслове ядро», «узагальнений концентрат усього змісту тексту». Найменша тема міститься у надфразовій єдності і вона не є сумою тем кожного речення, які входять до даної надфразової єдності, але кожне речення доповнює один одного для розкриття теми надфразової єдності. Об'єднана тема надфразової єдності проявляється у рекурентності ключових слів (регулярній повторюємості), які пов'язані з темою [8, с. 17–18].

Розглянемо приклад з рекурентністю ключових слів у текстах ділових документів:

Payment for services rendered should be made by the Holding Company on behalf of the Client in foreign currency equivalent in BP (Britain Pounds) by means of bank transfer of cash assets to the current account of the Company in accordance with requisites, mentioned in this Contract. Invoices are the basis for the Company services' and the fact of payment testifies the proper execution of services by the Company and absence of any claims from the Client's side. Рекурентність ключових слів виражається в буквальному їх повторенні (*Company, Client*), і у використанні тематично близьких слів (*payment, foreign currency, cash assets, current account*). Слід мати на увазі, що рекурентність певних слів в тексті свідчить про їх стилістичну значущість. Такі слова входять до так званої тематичної сітки, яку розробила І.В. Арнольд. Тематичне навантаження слова виявляється через багаторазове використання його, або ж повторення його з варіаціями, наприклад представлення його у вигляді рідковживаного слова [1]. Тематичне слово – це слово, яке має семантичний зв'язок зі словами в наступних реченнях. Слово, навколо якого відбувається формування тематичної сітки, є домінантою.

Виявимо лексико-тематичні сітки в договорі, в основі, якого лежить домовленість про те, що одна компанія надає підприємству відкриту площу для зберігання контейнерів. Договір складається із десяти пунктів, кожний із яких має заголовок. Майже в кожному заголовку міститься лексико-тематична сітка. Слово *enterprise* зустрічається в даному пункті 3 рази, концентруючи на собі увагу адресата, і його можна вважати домінантою в цій лексико-тематичній сітці:

– *obligation of enterprise;*

– *the Enterprise pays the Company for services in time and in full volume;*

– *the Enterprise undertakes to maintain constant records of the number and type of containers at EBD;*

– *Enterprise settles with consignors, consignees, carriers, supervisory and other bodies and persons all matters arising during handling and storage of containers at EBD, without participation and responsibility of the Company.*

Змістовна інформація цього пункту представлена обов'язками підприємства перед компанією за користування площею землі, де вказуються оплата за користування, дотримання санітарних норм, оплата охорони майна і т.д.

Інші лексико-тематичні сітки реалізуються в інших пунктах: вартість послуг, порядок розрахунків, відповідальність сторін, форс мажорні обставини, вирішення суперечок. Всі ці сітки взаємодіють між собою і реалізуються в одній темі тексту-договору про домовленість на надання певної послуги.

Аналіз змістовної інформації текстів ділових документів дозволяє нам розуміти зміст тексту, як інформативний, семантичний комплекс, що реалізується у мовних засобах і виникає у відповідності із умовами комунікації, метою і задумом автору. Оскільки текст відображає певну комунікативну подію, то елементи події повинні співвідноситись з певними елементами (одиницями) тексту. Аналіз елементів тексту у загальній структурі тексту допомагає нам розкрити змістовні, функціональні та комунікативні характеристики тексту. Із семантичною, граматичною, композиційною структурою тексту пов'язані стилістичні і стилістичні характеристики, причому стилістичні ознаки залежать від теми та стилю тексту. Тут необхідно урахувати складові змісту тексту, які можуть набувати різної значимості в залежності від типу тексту, а саме: система образів, тематичні мотиви, ідейно-образний зміст, авторські інтенції та оцінки [3, с. 49]. Тому не дивно, що існує певна ієрархія семантичних компонентів і вважається, що вершиною цієї ієрархії є «індивідуально-авторська концепція світу» [3, с. 50]. Таке розуміння поняття «змісту тексту» прямо веде до розуміння того, що автор відображає не тільки навколишній світ а й себе в світі цього тексту.

Відомо, що текст, який містить певну інформацію, розрахований на розуміння його, тобто на вилучення тексту. В той же час, текст – це твір із своєю архітектонікою, організацією, використанням мовних засобів який повинен забезпечити у адресата формування ментальної моделі з опорою на текст. Здатність адресата формувати вірні та осмислені моделі дово-

дить те, що головне в тексті – його зміст, інформація а також досвід і знання адресанта [7, с. 72-81]. До подібного висновку доходить і Гальперін І.Р., який характеризує текст як завершене повідомлення, що має свій власний зміст і будується за певною моделлю, яка вже існує в мові [4, с. 20].

Отже, ми дійшли до висновку, що розуміння змісту тексту передбачає не тільки знання мови, а й знання світу. Побудова і сприйняття текстів є осмислення соціальних ситуацій, які стоять за текстами. Приймаючи участь у таких ситуаціях, отримується певний досвід. Формою представлення власного досвіду є ситуативні моделі, які мають для розуміння тексту вирішальне значення: щоб побудувати текст, мовець повинен мати ситуативну модель. Така модель містить інформацію про учасників комунікації, мету, тип соціальної ситуації, а й також контролює стиль і зміст тексту. Таке розуміння питання поняття змісту тексту дозволяє нам підтвердити, що семантика тексту породжується за умови наявності контекстної або ситуативної моделі і, таким чином, будується семантична репрезентація або текстова база, інформація якої вилучається із моделей ситуацій.

Існує ще одна думка щодо розуміння змісту тексту і розглядаючи її, слід нагадати, що кінцевим результатом будь-якого тексту є розуміння його глибинного смислу, що пов'язаний із структурою тексту. Текст, як зазначає З. Я. Тураєва, це – глобальна структура, яка включає в себе глибинну і поверхневу структуру. З. Я. Тураєва вважає, що поверхнева структура доступна безпосередньому спостереженню, а глибинна структура містить авторські інтенції. Поверхнева структура – лінгвістична форма, в яку занурена глибинна структура, саме глибинна структура – це семантичне, понятійне утворення, що диктує вибір мовних одиниць [9, с. 57–58].

Щоб зрозуміти смисл тексту, треба декодувати інформацію, яка за І. Р. Гальперіном поділяється на три основні типи інформації: змістовно-фактуальна, яка містить повідомлення про події та факти, змістовно-концептуальна, інформація, що повідомляє авторське розуміння явищ, та подій і змістовно-підтекстова – прихована інформація, яка вилучається за допомогою асоціативних значень мови.

Якщо провести паралелі між цими трьома типами інформації і глибинною та поверхневою структурою, то саме змістовно-концептуальна інформація і змістовно-підтекстова інформація містяться в глибинному смислі тексту. Текст розгортається від глибинної структури до поверхневої і постає загальною структурою з тісною взаємодією глибинної та поверхневої структур.

Резюмуючи суть, викладену вище, можна сказати, що структура тексту визначається стилістичною приналежністю, власними мовними засобами і сферою функціонування. Слід врахувати, що тексти ділових документів мають різні жанри і цим пояснюється їх різноманітна структура. Але з іншого боку, екстралінгвістичні засоби, зміст, мовні засоби текстів ділових документів пов'язують всі текстові компоненти у єдине ціле.

Література:

1. Аграновский В. А. Ради единого слова: Журналист о журналистике / В. А. Аграновский. – М. : Мысль, 1978. – 166 с.
2. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка: (Стилистика декодирования): Учебное пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Иностр.яз.» / И. В. Арнольд. – 3-е изд. – М. : Просвещение, 1990. – 301 с.
3. Бабенко Л. Г. Лингвистический анализ художественного текста : теория и практика : учебник : практикум / Л. Г. Бабенко, Ю. В. Казарин. – М. : Флинта: Наука, 2004. – 496 с.
4. Гальперін І. Р. Текст как объект лингвистического исследования / І. Р. Гальперін. – М. : Наука, 1981. – 139 с.
5. Звегинцев, В. А. О цельнооформленности единиц текста Текст. / А. А. Звегинцев // Известия АН СССР. Сер. лит-ры и языка. 1980. – Т. 39. – № 1. – С. 13–21.
6. Каменская О. Л: Текст и коммуникация Текст. / О. Л. Каменская. – М. : Высш. шк., 1990. – 151 с.
7. Кубрякова Е. С. О тексте и критериях его определения. // Текст. Структура и семантика. – Т. 1. – М., 2001. – С. 72–81.
8. Москальская О. И. Грамматика текста / О.И. Москальская. – Москва : Высшая школа, 1981. – 183 с.
9. Тураева З. Я. Лингвистика текста (Текст: структура и семантика) Текст. / З. Я. Тураева. – М. : Просвещение, 1986. – 127 с.

УДК 81'33+801.6

О. О. Вялікова,

Київський національний лінгвістичний університет, м Київ

МЕТОДИКИ АНАЛІЗУ ЗНАКОВОЇ ПРИРОДИ ВІЗУАЛІЗОВАНИХ ВІРШОВАНИХ ТЕКСТІВ ЯК ПРОДУКТУ КРЕОЛІЗАЦІЇ

Стаття присвячена комплексному дослідженню знакової природи візуалізованих віршованих текстів, до яких відносяться конкретна поезія, фігурний вірш та заум. Виділяються й описуються характерні особливості візуалізованого віршованого тексту як продукту креолізації, тобто злиття двох семіотичних систем. Надається порівняння методик дослідження візуалізованого віршованого тексту як складного знаку, й викладаються основні теорії щодо знакового статусу зазначеного типу тексту.

Ключові слова: візуалізований віршований текст, креолізація, знак, семіотика, візуальна поезія.

THE METHODICS OF ANALYSIS OF THE SEMIOTIC NATURE OF VISUAL VERSE TEXTS AS A PRODUCT OF CREOLISATION

The article considers the complex research of the sign nature of visualized verse texts, which include concrete poetry, figure verses and zaum. The paper represents special features of the visualized verse text as a product of creolization, that is the merger of two semiotic systems. Quite recently, considerable attention has been paid to the methods of analysis of creolized texts on different material. Previous studies indicate three general views on the sign status of the text. The text is treated as a language sign (P. Hartman, W. Dressler, L. Viehweger), as a speech sign (N. I. Serkova), or is considered to have sign nature, not being a sign itself (M. Ya. Dymarsky). The literature on semiotic studies shows a variety of terms applied to the text – a sign, a supersign, a complex language sign, a macrosign, etc. On the basis of Ch. Pierce's theory of signs a typology of visualized verse texts is built by A. G. Stepanov. The recent research has demonstrated that the visual verse texts can appear as symbols, that is why they should be interpreted taking into account their symbolic features. Developing the idea of the symbolic nature of the visual verse text, the author supports the opinion of V. P. Bedrik, stating that this type of text contains symbolic signs as well as linguistic (lexical) ones. Thus, the visual verse text should be treated as a macrosign being built of signs of two semiotic systems and forming a new complex language sign. This paper is a modest contribution to the ongoing discussions of the sign nature of the visualized verse texts and methods of their analysis.

Key words: visualized verse text, creolization, sign, semiotics, visual poetry.